

echter achteruit. Het ééngesinshuis moest meer en meer plaats maken voor de bouw in verdiepingen. De ééngesinshuizen hadden aan de smalle straten nog wel voldoende toetreding van licht en lucht ontvangen, doch de bouw in verdiepingen belemmerde dit. De minder gegoeden betrokken veelal de grote huizen die de beter gesitueerden hadden verlaten en bewoonden deze te grote huizen in gedeelten, hetgeen, vergeleken bij de eengezinswoningen, ook al hadden deze een inhoud die niet hoger lag, een grote achteruitgang in woonpeil betekende. Het eengezinshuisje, bestaande uit een enkele, ongedeelde, benedenruimte met een zoldertje daarboven gaf nog het gevoel van vrijheid. Nu werd die ene kamer overgebracht in een huis met meerdere woningen en met een sterk gedeelde vrijheid.

De overheid oefende in de achttiende eeuw geringe invloed uit op de huisvesting. Zij nam wel maatregelen die het terrein van de huisvesting raakten, bv. op het gebied van de brandveiligheid, doch poogde niet een gunstige invloed op het peil der huisvesting van de massa uit te oefenen. Ieder werd geacht zich zelf te kunnen helpen.

De negentiende eeuw was voor Rotterdam, zoals we in de inleiding reeds zagen, een eeuw van voortdurende groei. De bewoners vonden een bron van bestaan in het door de scheepvaart gestimuleerde economische leven. Na 1850, toen de doorvoerrechten werden afgeschaft, veroverde Rotterdam een belangrijke positie als transitohaven. In 1872 stoomde de eerste boot door de Nieuwe Waterweg, die aan Rotterdam een betere verbinding met de zee verschafte. Het toenemend scheepvaartverkeer vroeg om nieuwe havens, die op de Rechter en vooral op de Linker Maasoever werden gegraven: 1852 Veerhaven en Westerhaven, 1890 Maashaven en Petroleumhaven, 1894 Rijnhaven. In de negentiende eeuw heeft de mechanisatie nog niet de vlucht genomen, die zij in de twintigste zou krijgen, zodat er steeds handen te kort waren om de schepen te lossen en te laden. De Zuid-Hollandse eilanden, het platteland van Zuid-Holland (vasteland), Noord-Brabant en Zeeland leverden echter duizenden arbeiders voor het Rotterdamse economische leven ¹⁵). Dat deze mensen vooral van het platteland kwamen is niet verwonderlijk. Naarmate de toestanden hier tengevolge van de agrarische crisis ongunstiger werden, maakten de berichten over de moeilijkheden welke de steden boden steeds